

DOI 10.32782/city-development.2024.1-17

УДК 314.15:338.245 (477)

ДЕРЖАВНЕ СТРАТЕГІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Хоменко Інна Олександрівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0839-4636>

Сорока Анастасія Володимирівна

здобувачка вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9197-158X>

Горобінська Ірина Владиславівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національний транспортний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9670-7198>

Анотація. Стаття присвячена вивченню актуальних аспектів міграційних явищ в Україні. Здійснюючи глибокий аналіз, досліджено динаміку міграційних потоків, враховуючи комплексний вплив економічних, соціальних і політичних чинників на ці процеси. Основну увагу присвячено ідентифікації ключових тенденцій, що визначають міграційні потоки в Україні, і розгляду рекомендацій стратегій державного регулювання, враховуючи їх ефективність і наслідки для економіки та суспільства. Особливу увагу у статті приділено вивченню впливу війни в Україні на міграційні процеси, розкриваючи його комплексний вплив на масштаби та напрями міграції, зосереджуючись на факторах втрат робочих місць, соціальної нестабільності та загроз безпеці. Стаття враховує не лише кількісні аспекти міграції, але і динаміку змін у структурі міграційних потоків під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Цей підхід дозволяє отримати більш глибоке розуміння взаємозв'язків між військовими діями та міграційними явищами. Окрему увагу приділено ролі державного регулювання в управлінні міграційними процесами, зокрема в контексті створення сприятливого середовища для інтеграції мігрантів та мінімізації негативних впливів на економіку та соціум. Досліджуються конкретні стратегії та методи, які можуть сприяти успішній інтеграції та зменшенню негативного впливу міграційних процесів. Зокрема, рекомендовано акцентувати увагу на розвиток програм інтеграції, спрямованих на підтримку освіти, здоров'я та соціального захисту населення. На основі аналізу робляться пропозиції щодо вдосконалення та оптимізації стратегій державного регулювання міграційних процесів в Україні. Висуваються конкретні напрямки для поліпшення ефективності регулювання, які ґрунтуються на виявлених тенденціях та результативному аналізі. Такий підхід сприятиме створенню ефективних механізмів управління міграційними потоками в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів, забезпечуючи стійкість суспільства. Дослідження служить основою для розробки конкретних стратегій, спрямованих на оптимізацію міграційних процесів та підвищення їхнього позитивного впливу.

Ключові слова: міграція, державне регулювання, соціальна нестабільність, воєнні виклики, стратегії.

Актуальність проблеми. Міграційні процеси в Україні стають об'єктом все більшого дослідження через їхню стабільну тенденцію до зростання, що формує нові виклики для держави. Зростання міграційної активності визначається комплексом факторів, які включають економічні, соціальні та політичні аспекти.

Цей феномен є актуальним, оскільки відбувається в умовах геополітичних та соціокультурних змін, що вимагають належного вивчення та ефективного регулювання. Зростання економічної нестабільності, соціальної напруженості та політичних турбулентностей сприяють посиленому бажанню громадян змінити місце

проживання. Додатковою краплею в цей складний образ впливу є війна на теренах України, що ще більше посилила та розширила масштаби міграції, змусивши значну кількість громадян шукати безпеку та нові перспективи за кордоном. Загострення економічних проблем, емерджентні соціальні виклики стають актуальними завданнями. Ця ситуація відображає наскільки важливо враховувати контекст воєнних дій при розробці стратегій державного регулювання міграцій для збереження соціальної стабільності та розвитку країни. З цього погляду, вивчення динаміки міграцій надає можливість розглянути шляхи оптимізації стратегій державного регулювання, адаптованих до нових реалій та потреб українського суспільства. Таким чином ця проблема не лише підсилює актуальність вивчення міграційних процесів в Україні, але і ставить під сумнів ефективність та адаптивність існуючих стратегій державного регулювання, необхідність їх перегляду з врахуванням сучасного контексту та впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковому полі вже існує значна кількість наукових праць, присвячених аналізу міграційних процесів в Україні. Ряд вітчизняних дослідників, таких як Слав'юк Н., Ташлик А., Безуглий П., Позняк О., Сирочук Н., Веселська Л., Маронюк М., Малиновська О., Пирожков С., вже внесли значний внесок у розкриття свого бачення міграційних явищ у країні, описуючи економічні, соціальні та політичні аспекти цієї проблеми. Незважаючи на те, що їхні дослідження надали значущого висвітлення теми, але варто відзначити, що на сьогодні є невирішені аспекти, зокрема ті, які пов'язані із впливом сучасної воєнної ситуації на динаміку міграційних процесів в Україні та роллю державного регулювання в цьому контексті. Подальший аналіз невирішених аспектів дозволить доповнити науковий дискурс щодо міграційних процесів в Україні та надати практичні рекомендації для покращення стратегій управління цією проблематикою в сучасних умовах.

Мета статті полягає в проведенні глибокого аналізу динаміки міграційних процесів в Україні та оцінки ефективності й наслідків стратегій державного регулювання в умовах сучасних викликів. Основний акцент робиться на вивченні впливу воєнної ситуації в країні на міграційні потоки та розробці пропозицій щодо оптимізації стратегій регулювання, які враховують актуальні соціально-економічні та політичні умови.

Результати дослідження. У сучасному світі міграційні процеси є невід'ємною складовою глобальних соціокультурних і економічних трансформацій. За Європейською Комісією міграція – це процес пересування людей, яке

може відбуватися як через міжнародні кордони (міжнародна міграція), так і всередині країни (внутрішня міграція), і триває принаймні один рік [1]. За останні десятиліття світ став свідком зростання міграції, яка перетворилася на невід'ємний елемент сучасного геополітичного ландшафту. Цей глобальний тренд відображається у збільшенні обсягів переселення осіб між країнами та регіонами, породжуючи нові виклики і можливості для суспільств та економік. У Звіті про світовий розвиток за 2023 рік від Світового банку висвітлено феноменальний розмір міграційних процесів, які впливають на значну частину населення глобального співтовариства. Згідно із зазначеними даними, близько 2,3% населення світу, що становить приблизно 184 мільйони людей, проживають за межами своєї країни народження [2]. Цей феномен має глибокий соціально-економічний вплив і створює нові виклики для розвитку.

За даними ООН, кількість міжнародних мігрантів у світі за дев'ятнадцять років з 2000 по 2019 рік зросла на 272 мільйони, що відзначає збільшення на понад 2% в середньому за цей період [3]. Це вказує на значущий і стійкий ріст міграційних потоків у світі, вимагаючи уваги та ефективних стратегій управління цим явищем.

У контексті України також спостерігається стабільне зростання кількості емігрантів, а їхній виїзд за кордон може бути науково обґрунтованим через декілька ключових факторів. Економічні проблеми, такі як безробіття, низькі заробітні плати та обмежені можливості кар'єрного росту, виступають однією з головних причин. Політична нестабільність, високий рівень корупції та невизначеність у соціальному та економічному розвитку також сприяють міграційним рішенням. З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну, ці тенденції ще посилилися, обумовлюючи додаткову нестабільність і створюючи обставини, які підштовхують громадян до еміграції в пошуках безпеки й кращих умов життя.

Один із основних показників міграції в країні – це сальдо міграції, яке відображає різницю між кількістю осіб, що прибули до країни, і кількістю тих, що її залишили. Цей показник віддзеркалює різницю між тими, хто емігрував з країни, та тими, хто прибув. У випадку, якщо його значення від'ємне, це свідчить про перевищення кількості виїжджаючих осіб над прибуваючими; у випадку позитивного значення – про менше число емігрантів порівняно з іммігрантами [4]. На рисунку 1 наведена динаміка сальдо міграції в Україні протягом 1991-2021 рр. За аналізом можна визначити, що сальдо міграції в Україні має змінливий характер протягом останніх трьох десятиліть. Значення сальдо визначалося

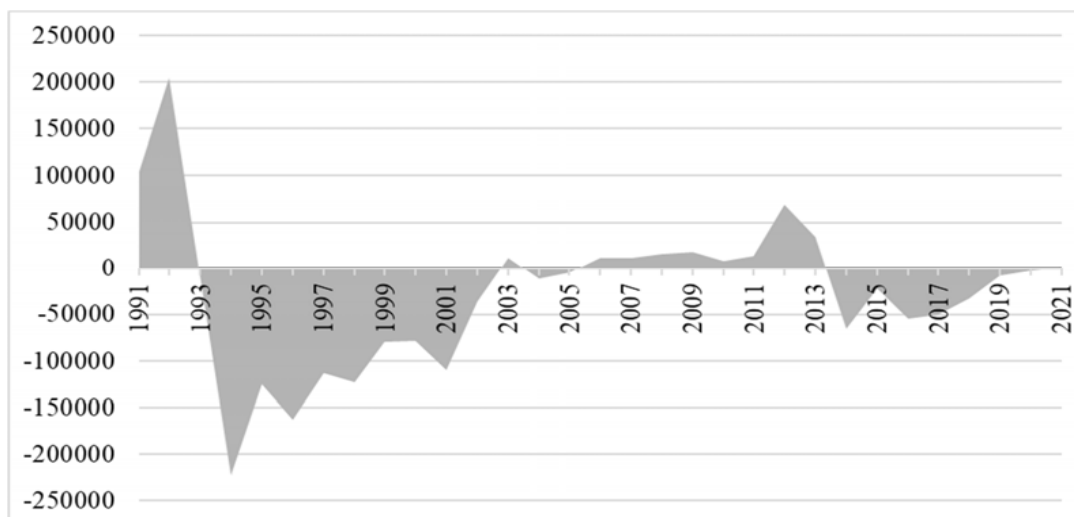

Рисунок 1 – Сальдо міграції в Україні протягом 1991-2021 рр. за даними Світового банку

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

переважно негативним, і лише у кількох роках набувало позитивні значення. Вплив на такі дані можуть мати чинники, пов'язані з економічними та політичними подіями в країні та світі.

Відповідно до результатів досліджень Центру Разумкова до початку повномасштабного вторгнення основними причинами міграції українців були нестабільна політична ситуація та відсутність почуття безпеки, респонденти вказували також на економічні труднощі, такі як інфляція, зростання цін і низький рівень життя [6]. Загальні фактори, що сприяли високим міграційним намірам громадян України, включають: низьку оплату праці; низьку якість життя; незадовільний рівень системи охорони здоров'я та освіти в країні; високий рівень корупції; скорочення можливостей самозайнятості [6].

Заробітна плата була однією з ключових мотивацій для міграції українців, адже в сусідніх державах, на їх думку, вони можуть отримувати більше винагороди за свою працю. Та насправді в сусідніх державах вища заробітна плата переважно лише за тяжку фізичну працю. Зарплати висококваліфікованих фахівців в Україні незначно відстають від винагороди за аналогічну роботу в сусідніх державах. Це свідчить про те, що українцям слід активно розвивати свої професійні навички, замість швидкої орієнтації на заробітки за кордоном [3]. Вдосконалення компетенцій та навчання новим навичкам може виявитися більш ефективним шляхом для досягнення фінансового успіху та кар'єрного зростання.

Міграція має і позитивні аспекти, зокрема в сфері економіки та соціальної підтримки. За даними Держкомстату, перекази коштів від

українських заробітчан на батьківщину неодмінно є важливим стимулом для розвитку національної економіки. Протягом принаймні п'яти років, обсяги цих переказів виявляються значно вищими, ніж обсяги прямих іноземних інвестицій у країну [3].

За даними Мінфіну про грошові перекази в Україну з-за кордону з 2008 по 2023 роки, можна визначити кілька ключових етапів та факторів, що впливали на зміну цих обсягів (рисунок 2). Скорочення переказів у 2014 році може бути пов'язане з анексією Криму та початком воєнних дій на сході України, що призвело до загострення економічної та політичної ситуації. Збільшення переказів у період з 2015-2022 рр. може бути пов'язане з рядом факторів, таких як набуття Україною безвізового режиму з Європейським Союзом, що збільшило масштаби трудової міграції та відповідно грошові перекази з-за кордону. Зменшення обсягів переказів у 2022 році може бути викликане повномасштабним вторгненням росії в Україну та загостренням внутрішньої ситуації, що призвело до вимушеної еміграції частини населення.

За даними НБУ, починаючи з 2025 року, прогнозується збільшення грошових переказів до України внаслідок поживлення світової економіки. Підвищений попит на послуги українських IT-спеціалістів та очікуване відновлення сезонної трудової міграції також вважаються факторами, які сприятимуть зростанню обсягів грошових переказів, згідно з Інфляційним звітом Національного банку України [7].

Згідно з даними Мінфіну в 2023 році найбільше грошових надходжень до України надійшло з Польщі (37,1%), США (10,5%), Чехії

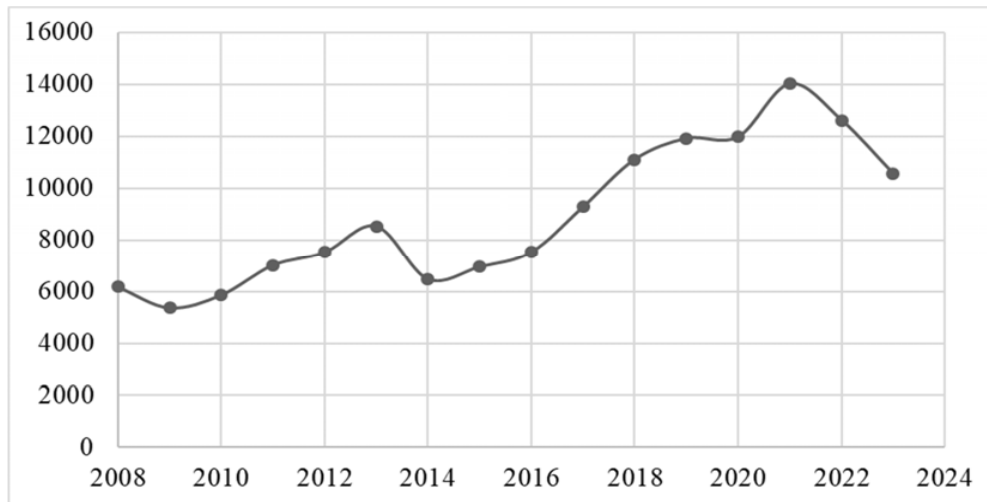

Рисунок 2 – Динаміка грошових переказів в Україну з-за кордону з 2008 по 2023 рр. (млн дол. США)

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

(9,0%), Німеччини (6,4%) та Сполученого Королівства (6,4%) [8].

Додатковим позитивним аспектом у заробітках українців за кордоном є можливість створення власних підприємницьких ініціатив в Україні. Українські заробітчани, повертаючись додому з заробленими коштами, вирішують вкладати їх у власні підприємницькі проекти. Це може включати запуск стартапів та втілення цікавих ідей, які вони відзначили під час праці в Європі. Така практика сприяє не лише особистому фінансовому зростанню, але й стимулює розвиток підприємництва та інновацій в Україні, сприяючи економічному вдосконаленню та розширенню можливостей для місцевого бізнесу.

Повномасштабне вторгнення на територію України суттєво підсилює масштаби міграції українського населення та стало важливим фактором, що вплинуло на рішення громадян залишити свої рідні місця та шукати безпеку та стабільність в інших регіонах або за кордоном. Директорка Інституту демографії та соціальних досліджень імені Михайла Птухи Елла Лібанова заявила, що станом на листопад 2023 року майже 9 мільйонів українців перебувають за кордоном, з них близько 3 мільйонів – трудові мігранти [9]. Майже половина українців перебуває лише в трьох країнах: Польщі, Німеччині та США [10]. У розрізі країн Європи найбільша кількість зареєстрованих українських біженців перебуває саме в Польщі, Німеччині та Чехії (рисунок 3).

На основі аналізу рисунку 3 можна визначити значущі зміни у міграційних потоках українців у Європі протягом 2023 року. Суттєвим аспектом стало те, що Німеччина вийшла на лідерську позицію серед країн ЄС за кількістю

зареєстрованих українських біженців, випередивши Польщу. На початку повномасштабного вторгнення, Польща була першим вибором для українців завдяки культурній та мовній близькості. Однак з наданням ЄС тимчасового захисту та права на працю, польські переваги втратили свою унікальність, а умови праці в інших країнах ЄС, зокрема й Німеччині, стали більш привабливими [13]. Крім того, Польща не здатна конкурувати із Німеччиною як за розміром заробітної плати, так і за рівнем соціальних виплат. За результатами опитування, 43% учасників вибрали переїзд з Польщі до Німеччини на підставі рекомендації від знайомих, які вже проживають там. Додатковими важливими стимулами також є привабливі соціальні вигоди (42%) та вищі заробітні плати (27%) у Німеччині, а також можливість збільшення накопичень при проживанні в цій країні (38%) [14]. Таким чином, враховуючи, що у Польщі рівень зайнятості серед українців становить 90%, в той час як в Німеччині цей показник складає всього лише близько 20%, загальною обґрунтованою причиною міграції українських біженців з Польщі до Німеччини є прагнення отримати вищий розмір фінансової допомоги з безробіття.

Основну частину біженців утворюють жінки та діти, зокрема, найбільш представленою групою українців у Європейському Союзі є жінки віком 35-49 років. Значна частка цієї категорії – близько 70% – має вищу освіту та до початку повномасштабного вторгнення проживала у містах. За результатами опитування Центру економічних стратегій (ЦЕС), 63% українських біженців у країнах ЄС та Америки висловлюють бажання повернутися додому, проте цей налаштунок є неоднаковим [15]. Менша готовність

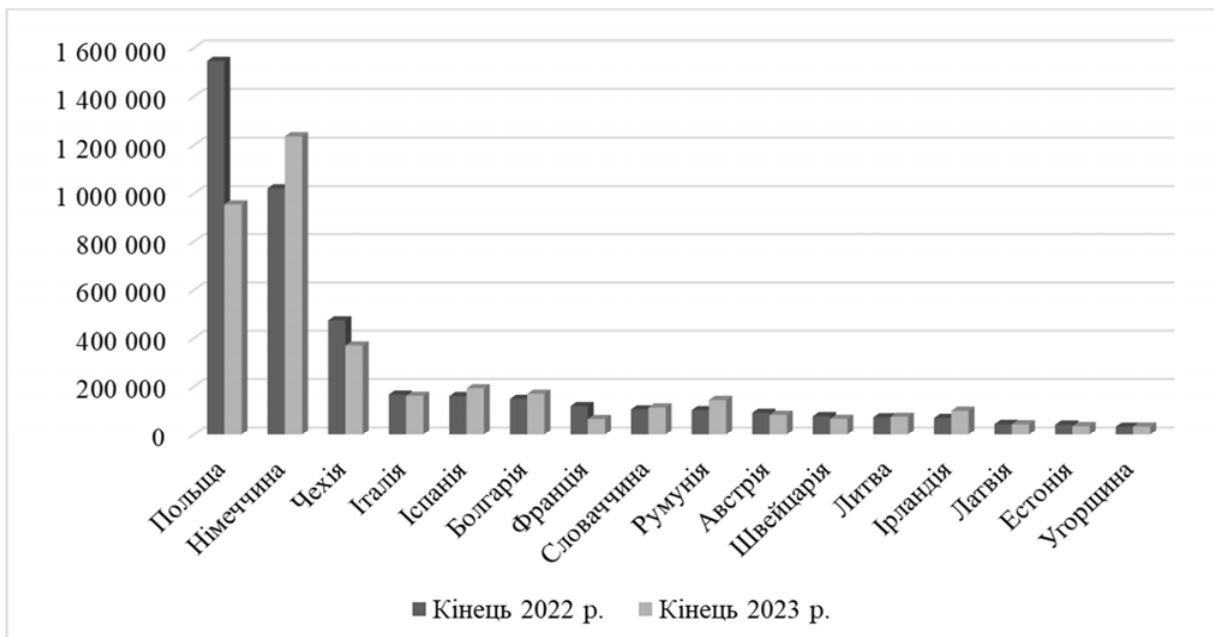

Рисунок 3 – Кількість зареєстрованих українських біженців у країнах Європи

Джерело: сформовано авторами на основі [11; 12]

повертатися спостерігається серед студентів та тих, хто активно шукає роботу, тоді як особи похилого віку виявляють більшу схильність до повернення. Враховуючи вищезазначені дані та екстраполяцію результатів опитування на всю кількість українських біженців, ЦЕС визначає, що навіть після завершення війни можуть не повернутися від 1,3 до 3,3 мільйонів осіб. Окрім того, частина українських сімей, розділених війною, може об'єднатися не в Україні. Значна кількість українців за кордоном, переважно жінок та дітей, може вплинути на відтік чоловічого населення з України після закінчення війни, наприклад, у зв'язку з "возз'єднанням сімей" [15]. Цей тенденційний рух вже спостерігається на сучасному етапі.

Біженці вказують на завершення війни як основний фактор для свого повернення додому, що підтверджено 51,2% опитаними. Проте, важливість економічних чинників та інтенсивність повоєнного відновлення також визнаються. Однак не лише слова, але й конкретні кроки з боку влади є вирішальними для стимулювання повернення українців з-за кордону. За опитуванням, 28,3% біженців вбачають важливість наявності достойно оплачуваної роботи, 20,7% сподіваються на підвищення рівня життя, а деякі очікують отримання грошової допомоги від держави [15].

У 2017 році була схвалена Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, яка вимагає суттєвого перегляду та актуалізації у зв'язку зі змінами в геополітичному та соціально-економічному середовищі

[16]. Виклики пандемії та повномасштабного вторгнення внесли значні корективи у міграційні процеси, що вимагає гнучкості та ефективної відповіді на нові особливості. Специфічно, у контексті політики трудової міграції стратегію слід адаптувати до сучасних реалій. Це передбачає перегляд положень про трудову міграцію, забезпечення балансу між безпекою та економічним розвитком, а також стимулювання повернення трудових мігрантів, не обмежуючи їхні можливості. Також важливим є підвищення ефективності координації між різними органами влади та зацікавленими сторонами у сфері міграції [17].

Згідно з прогнозами демографів, населення України може скоротитися до 30 мільйонів осіб до 2035 року. За словами директорки Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України Елли Лібанової, збереження цього рівня населення вимагатиме залучення 300 тисяч мігрантів щорічно. За завідувачем відділу міграційних досліджень інституту Олексієм Позняком, досягнення цієї мети буде можливим лише при наявності ефективної міграційної політики від влади. Відзначається, що такий підхід дозволить уникнути знелюднення та сприятиме економічному розвитку через поповнення робочої сили та інтеграцію нових досвіду й технологій [18]. Згідно з висновками експерта Олега Гетмана, головне завдання для України – привертати талановитих осіб з різних країн, замість великої кількості фізичних працівників, яких згодом зможуть замінити штучний інтелект та робототехніка. Зокрема, слід зацікавити таланти з Європи, Азії, Латин-

ської Америки та Африки. Експерт вважає, що розвиток економіки сучасної України вимагає створення привабливих умов для талановитих та освічених особистостей. Необхідно створити надійний захист прав власності, гарантії верховенства права, та перезавантажити правоохоронну та податкову системи. Важливо наголошувати на українських цінностях та способі життя для успішної інтеграції мігрантів та уникнення можливих конфліктів. Крім того, Україна вже може пропонувати потенційним мігрантам певні можливості для самореалізації та розвитку. Зокрема, перевагами є чинна третя група спрощеної системи оподаткування, яка вигідно відрізняє Україну від інших країн, що роблять країну привабливою для іноземців. Крім того, цифровізація державних послуг в Україні є навіть більш просунутою, ніж у багатьох розвинених країнах, що робить її вигідною для технологічного прогресу та інновацій [18]. У той же час активне впровадження цифровізації у всі сфери життєдіяльності суспільства приховує і певні ризики для ринку праці. Автоматизація, цифровізація певних технологічних процесів, використання штучного інтелекту підвищує продуктивність праці певних категорій зайнятого населення, що може зумовити збільшення рівня безробіття в Україні та стати

однією із причин неповернення трудових та воєнних мігрантів на батьківщину [22].

У контексті відновлення після війни та забезпечення масового повернення українців важливим аспектом є розробка комплексної стратегії державного регулювання. У таблиці 1 наведено напрямки, які мають на меті створення сприятливого середовища для повернення громадян, забезпечення розбудови стабільного життя в Україні. Для успішної реалізації стратегій повернення українців, владі необхідно вживати рішучі заходи, включаючи проведення реформ та повернення інвестицій для відновлення зруйнованої інфраструктури. Такий комплексний підхід дозволить створити умови, які стимулюють повернення громадян і сприяють стабільному розвитку країни.

У наш час важливіше ніж будь-коли створити країну, де процвітає вільність, відкритість і самореалізація. Основною метою стратегічного плану є побудова такої держави, де громадяни зможуть реалізувати три основні свободи: свободу слова, свободу вибору та свободу підприємництва [19]. Якщо вдасться реалізувати ці ідеї, якщо Україна стане моделлю відкритості та важливим учасником світових економічних змагань, то ми станемо не лише країною, яка переможе сильного ворога, а й привабливим місцем

Таблиця 1 – Стратегічні напрямки державного регулювання політики повернення українців з-за кордону

Перспективні напрямки	Опис
Житло та житлова політика	Розробка і впровадження житлової політики, зокрема спрощення умов для отримання житла та пільгових кредитів для громадян, які повертаються. Забезпечення доступу до житла різним соціальним групам та розгляд питань реконструкції та відновлення пошкоджених мешкань.
Освіта та освітні програми	Розробка та впровадження програм дистанційного та паралельного індивідуального навчання для дітей, зокрема тих, які перебувають за кордоном. Забезпечення зв'язку з українською освітою та надання можливостей вибору між іноземним та українським вищим навчальним закладом. Стимулювання українських учнів та студентів шляхом уведення грошових заохочень за особливі досягнення у навчанні.
Економічні можливості	Створення умов для стабільної та високооплачуваної зайнятості та бізнес-розвитку шляхом зниження податків на фонд оплати праці та надання інших стимулів для підтримки зайнятості. Проведення дерегуляції та спрощення умов для ведення бізнесу з метою повернення біженців до реалізації власних бізнес-ідей, зменшенні бюрократії та покращенні доступу до вигідних кредитів для розвитку бізнесу. Створення нових робочих місць, допомога з працевлаштуванням та адаптацією.
Інфраструктурні заходи	Забезпечення активного розвитку інфраструктури для покращення якості життя. Це включає відбудову, створення та модернізацію об'єктів, спрямованих на забезпечення комфортного та сучасного способу життя. Інфраструктурні заходи будуть орієнтовані на відтворення та розширення мережі транспортних засобів, відновлення інженерних комунікацій, будівництво сучасних житлових комплексів та розвиток соціальної і культурної інфраструктури.
Соціальні програми та підтримка	Впровадження соціальних програм для різних груп населення, спрямованих на підтримку у період адаптації та відродження. Надання психологічної та соціальної підтримки для тих, хто повертається, зокрема й для ветеранів.

Джерело: сформовано авторами на основі [11; 23]

для повернення українців з-за кордону та навіть самореалізації іноземців.

Ключовим елементом процесу уповільнення трудової міграції за кордон, збільшення кількості робочих місць в Україні є підвищення ефективності функціонування діючих на території України промислових підприємств, що створюють продукцію з високим вмістом доданої вартості для внутрішнього споживання та з метою поступової заміни імпортованих товарів. Для антикризового управління діючими підприємствами необхідно задіяти менеджерів належної класифікації з високим рівнем мотивації відновлювати економіку України, створити конкурентні переваги національного виробника з використанням важелів податкової, митної політики [24].

Вирішальним завданням є максимізація зусиль для повернення українців, що зараз перебувають за кордоном. Також потрібно здійснювати заходи для зменшення обсягів трудової міграції, адже після війни ці обсяги, на жаль, можуть зростати.

Основні напрямки дій:

1. Залучення українців з-за кордону:

- Запозичення досвіду сусідніх країн у залученні трудових ресурсів.
- Зменшення податків для приваблення українців та іноземних фахівців.

2. Розвиток внутрішнього потенціалу:

- Створення нових вакансій та підтримка молоді в їхній самореалізації.
- Поліпшення банківської та страхової сфер для забезпечення ефективного фінансового розвитку.

3. Соціальні зміни та підтримка:

- Допомога у створенні власного бізнесу та надання житлових переваг.
- Залучення іноземних інвестицій для розвитку економіки та сучасних технологій.

Таким чином, важливо не лише створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу, але й забезпечити високий стандарт життя та соціальний захист працівників. Головним завданням уряду є опір корупції та створення умов для сталого економічного зростання, яке привертає як внутрішні, так і зовнішні ресурси. Здійснення реформ у сфері управління, розбудова незалежних антикорупційних органів та впровадження жорстких механізмів відповідальності сприятимуть створенню дійсно справедливого та розвинутого суспільства. Паралельно з цим, важливо розширити соціальний захист населення. Поліпшення медичної системи, освіти та соціальних послуг стане не лише гарантією добробуту громадян, але й додасть привабливості для повернення та утримання висококваліфікованих фахівців. Стале економічне зростання, що базується на привабливих умовах для бізнесу та соціальному захисті, викличе інтерес як вну-

трішніх, так і зовнішніх інвесторів. Послідовний розвиток та впровадження стратегій, спрямованих на цілеспрямоване вирішення цих завдань, допоможе Україні не лише привертати своїх громадян назад, але й стати центром інтересу для міжнародного співтовариства.

Висновки. Дослідження динаміки міграційних процесів в Україні та оцінка стратегій державного регулювання в цьому контексті вказують на те, що проблема міграції стає важливим аспектом сучасного соціально-економічного розвитку країни. Економічні виклики, зокрема недостатність робочих місць, низькі рівні заробітних плат, відсутність стабільності, низький рівень життя та соціального забезпечення, утворюють невиправдані труднощі, що змушують значну кількість українців шукати перспективи за межами країни. При цьому важливо враховувати, що воєнні дії на території України додають новий рівень складності до міграційних процесів. Війна в країні зумовлює не лише економічні, але й глибоко соціальні проблеми, такі як втрата житлового фонду, обмежений доступ до освіти та медичних послуг, а також загрозу основам людської безпеки. Оцінка стратегій державного регулювання повинна базуватися на ретельному аналізі внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на міграційні процеси. Вироблення ефективної політики вимагає взаємодії всіх галузей влади, бізнес-середовища та громадянського суспільства для досягнення гармонії економічного зростання та соціального розвитку. Створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу, ефективна боротьба з корупцією, розвиток освіти та науки, а також привертання іноземних інвестицій – це лише кілька аспектів, які можуть визначити успішну стратегію. Забезпечення високого стандарту життя та соціальної підтримки для громадян є не менш важливим елементом. Активний розвиток галузей економіки, створення нових робочих місць, інвестування в інновації та технології. Розбудова інфраструктури, як ключовий елемент, що сприяє покращенню якості життя та створенню привабливих умов для роботи та проживання. Запровадження ефективної соціальної підтримки, розвиток освіти та надання можливостей для самореалізації зроблять Україну місцем, де кожен громадянин зможе досягти успіху та зробити свій внесок у спільний розвиток. Враховуючи поточні виклики та можливості, ефективне державне регулювання міграційних процесів в Україні вимагає комплексного та довгострокового підходу, спрямованого на створення сталого економічного та соціального середовища, яке буде приваблювати та утримувати своїх громадян, надаючи їм реальні перспективи на краще майбутнє в рідній країні.

Бібліографічний список:

1. Migration. *European Commission*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/migration_en
2. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. *The World Bank Group*. URL: <https://bit.ly/wdr2023fullEN>
3. Хоменко І.О., Волинець Л.М., Чубикіна А. Стратегічні засади інвестування в людський капітал для забезпечення розвитку національної економіки України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 1 (21). С. 38–45.
4. Slaviuk N., Tashlyk A. Tendencies and consequences of migration from Ukraine. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2022. № 7 (1). С. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2022.7.1.94-100>
5. Net migration - Ukraine. *The World Bank*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?end=2021&locations=UA&start=1991>
6. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства (2023). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>
7. Вінокуров Я. Цьогоріч перекази заробітчан в Україну скоротяться на 800 мільйонів доларів – Нацбанк. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/3/706206/>
8. Грошові перекази в Україну. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer/>
9. Гулійчук Д. Демографи підраховали, скільки українців перебувають за кордоном. *ТСН*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/demografi-pidrahuvai-skilki-ukrayinci-perebuvayut-zakordonom-2456881.html>
10. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainsiv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>
11. Вінокуров Я. Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>
12. Almost 4.3 million people under temporary protection. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240112-2>
13. Зануда А. Як Німеччина прийняла більше українців за Польщу і чи повернуться вони в Україну. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4ny342jg21o>
14. Report «From Poland to Germany. New Trends in Ukrainian Refugee Migration». *Research survey 2023*. URL: https://ewl.com.pl/wp-content/uploads/2023/09/Report_From-Poland-to-Germany_New-trends-in-Ukrainian-refugee-migration_.pdf
15. Вінокуров Я. Після війни додому можуть не повернутися 3 мільйони українців. Що буде з економікою? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/11/704143/>
16. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 12.07.2017 № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text>
17. Чи готова Україна до трудової міграції? *CASE Україна*. URL: <https://case-ukraine.com.ua/publications/chy-gotova-ukrayina-do-trudovoyi-migratsiyi/>
18. Твердохліб Г. Майбутнє України: мінімум дві дитини у родині і 300 000 мігрантів до країни щороку, кажуть демографи. *Голос Америки*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/hto-vidbuduje-ukrajinu/7369376.html>
19. Савчук Ю., Свирида Р., Бачук А. Трудова міграція українців: що впливає на цей процес та чого чекати у майбутньому. *Думка експерта. Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/602695-trudova-migracia-ukrainsiv-so-vplivae-na-sej-proces-ta-cogo-cekati-u-majbutnomu-dumka-eksperta/>
20. Хоменко І.О., Волинець Л.М., Горобінська І.В. Організаційно-економічний механізм функціонування і розвитку підприємств. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 1. С. 86–92.
21. Khomenko I.O., Gurnak V.M., Volynets L.M. Imperatives of multimodal transport development in accordance with the trends of the transformational changes of the national economy in the conditions of european integration. *Economics. Ecology. Socium*. Odesa, 2018. № 2 (1). P. 75–88.
22. Kuchko I., Samiilenko H., Khudolei V., Bondar N. Kravchuk Y. (2021) Riscos de transformações digitais das relações de trabalho e do mercado de trabalho. *Laplage Em Revista*, № 7(Extra-E), pp. 650–660. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1357p.650-660>
23. Кичко І.І., Панченко М.М. Управління інноваційною інфраструктурою в контексті стимулювання розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу в Україні. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 40–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-7>
24. Кичко І., Ольхович М. Мотиваційний чинник антикризового управління персоналом. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 1. С. 31–35.

References:

1. Migration. *European Commission*. Available at: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/migration_en

2. World Development Report 2023: Migrants, Refugees, and Societies. *The World Bank Group*. Available at: <https://bit.ly/wdr2023fullEN>
3. Khomenko I. O., Volynets L. M., Chubykina A. O. (2020) Stratehichni zasady investuvannya v liudskyi kapital dlia zabezpechennia rozvytku natsionalnoi ekonomiky Ukrainy. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 1 (21), pp. 38–45. (in Ukrainian)
4. Slaviuk N., Tashlyk A. (2022) Tendencies and consequences of migration from Ukraine. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky – Scientific notes of NaUKMA. Economic sciences*, no. 7 (1), pp. 94–100. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2022.7.1.94-100>
5. Net migration – Ukraine. *The World Bank*. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM?end=2021&locations=UA&start=1991>
6. Vplyv mihratsiynykh protsesiv na perebih povoyennoho vidnovlennya Ukrainy, mihratsiynu polityku YES ta krayin Skhidnoho partnerstva [The influence of migration processes on the course of post-war reconstruction of Ukraine, the migration policy of the EU and the countries of the Eastern Partnership] (2023). *Tsentralna Razumkova – Razumkov Center*. Available at: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf> (in Ukrainian)
7. Vinokurov Y. Tsohorich perekazy zarobitchan v Ukrainu skorotyatsya na 800 milyon dolariv – Natsbank [This year, remittances from wage earners to Ukraine will decrease by 800 million dollars – National Bank]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/3/706206/> (in Ukrainian)
8. Hroshovi perekazy v Ukrainu [Money transfers to Ukraine]. *Ministry of Finance*. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer/> (in Ukrainian)
9. Huliychuk D. Demohrafi pidrahuvaly, skilky ukrayintsiv perebuvaly za kordonom. *TSN*. Available at: <https://tsn.ua/ukrayina/demografi-pidrahuvali-skilki-ukrayinci-perebuvaly-zakordonom-2456881.html> (in Ukrainian)
10. Kilkist ukrayintsiv ta yikh mihratsiya za kordon cherez viynu [The number of Ukrainians and their migration abroad due to the war]. *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cherz-vijnu.html> (in Ukrainian)
11. Vinokurov Y. Ukrayinski mihrantsy pidymayut ekonomiku Yevropy. Shcho bude z Ukrainoyu bez nykh? [Ukrainian migrants boost the economy of Europe. What will happen to Ukraine without them?] *Ekonomichna Pravda – Economic truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/> (in Ukrainian)
12. Almost 4.3 million people under temporary protection. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240112-2>
13. Zanuda A. Yak Nimechchyna pryynala bilshe ukrayintsiv za Polshchu i chy povernutsya vony v Ukrainu. [How Germany accepted more Ukrainians for Poland and whether they will return to Ukraine]. *BBC News Україна*. Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4ny342jg21o> (in Ukrainian)
14. Report „From Poland to Germany. New Trends in Ukrainian Refugee Migration”. *Research survey 2023*. Available at: https://ewl.com.pl/wp-content/uploads/2023/09/Report_From-Poland-to-Germany_New-trends-in-Ukrainian-refugee-migration_.pdf
15. Vinokurov Y. Pislya viyny dodomu mozhut ne povernutysya 3 milyony ukrayintsiv. Shcho bude z ekonomikoyu? [After the war, 3 million Ukrainians may not return home. What will happen to the economy?]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/11/704143/> (in Ukrainian)
16. Pro skhvalennya Stratehiyi derzhavnoyi mihratsiynoyi polityky Ukrainy na period do 2025 roku. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy; Stratehiya vid 12.07.2017 № 482-r. [On the approval of the State Migration Policy Strategy of Ukraine for the period until 2025. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine; Strategy dated July 12, 2017 No. 482]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text> (in Ukrainian)
17. Chy hotova Ukraina do trudovoyi mihratsiyi? [Is Ukraine ready for labor migration]. *CASE Ukraine – CASE Ukraine*. Available at: <https://case-ukraine.com.ua/publications/chy-gotova-ukrayina-do-trudovoyi-migratsiyi/> (in Ukrainian)
18. Tverdokhlib H. Maybutnye Ukrainy: minimum dvi dytyny u rodyni i 300 000 mihrantiv do krayiny shchoroku, kazhut demohrafi [The future of Ukraine: at least two children in the family and 300,000 migrants to the country every year, demographers say]. *Holos Ameryky -- Voice of America*. Available at: <https://www.holosameryky.com/a/hto-vidbuduje-ukrajinu/7369376.html> (in Ukrainian)
19. Savchuk Yu., Svyrida R., Bachuk A. Trudova mihratsiya ukrayintsiv: shcho vplyvaye na tsey protses ta choho chekamy u maybutnomu. Dumka eksperta. [Labor migration of Ukrainians: what affects this process and what to expect in the future. Expert opinion.] *Suspilne novyny – Social news*. Available at: <https://suspilne.media/602695-trudova-migracia-ukrainciv-so-vplivae-na-cej-proces-ta-cogo-cekati-u-majbutnomu-dumka-eksperta/> (in Ukrainian)
20. Khomenko I. O., Volynets L. M. (2023) Horobinska I. V. Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm funktsionuvannya i rozvytku pidpriemstv. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, no. 1, pp. 86–92. (in Ukrainian)

21. Khomenko I. O., Gurnak V. M., Volynets L. M. (2018) Imperatives of multimodal transport development in accordance with the trends of the transformational changes of the national economy in the conditions of European integration. *Economics. Ecology. Socium*. Odesa. No. 2 (1), pp. 75–88.
22. Kychko I., Samiilenko H., Khudolei V., Bondar N., Kravchuk Y. (2021) Riscos de transformações digitais das relações de trabalho e do mercado de trabalho. *Laplace Em Revista*, no. 7(Extra-E), pp. 650–660. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-E1357p.650-660>
23. Kychko I. I., Panchenko M. M. (2022) Upravlinnia innovatsiinoiu infrastrukturoiu v konteksti stymuliuvan-
nia rozvytku innovatsiino-investytsiinoho potentsialu v Ukraini. *Ekonomichnyi prostir*, no. 177, pp. 40–46.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-7> (in Ukrainian)
24. Kychko I., Olkhovych M. (2016) Motyvatsiinyi chynnyk antykrizovoho upravlinnia personalom. *Problemy
i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 1, pp. 31–35. (in Ukrainian)

STATE STRATEGIC REGULATION OF MIGRATION PROCESSES IN UKRAINE DURING WAR

Inna Khomenko

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Economics, Accounting and Taxation
Chernihiv Polytechnic National University

Anastasiia Soroka

Higher Education Student
Chernihiv Polytechnic National University

Iryna Gorobinska

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Audit
National Transport University

Summary. The article is devoted to the study of current aspects of migration phenomena in Ukraine. Carrying out an in-depth analysis, the dynamics of migration flows were studied, taking into account the complex influence of economic, social and political factors on these processes. The main attention is devoted to the identification of key trends that determine migration flows in Ukraine, and consideration of state regulation strategies, taking into account their effectiveness and consequences for the economy and society. The article pays special attention to the study of the impact of the war in Ukraine on migration processes, revealing its complex impact on the scale and direction of migration, focusing on the factors of job losses, social instability and security threats. The article takes into account not only the quantitative aspect of migrations, but also the dynamics of changes in the structure of migration flows under the influence of internal and external factors. This approach allows for a deeper understanding of the interrelationships between military operations and migration phenomena. Particular attention is paid to the role of state regulation in the management of migration processes, particularly in the context of creating a favorable environment for the integration of migrants and minimizing negative impacts on the economy and society. Specific strategies and methods that can contribute to successful integration and reduce the negative impact of migration processes are being studied. In particular, it is recommended to focus attention on the development of integration programs aimed at supporting education, health and social protection of the population. On the basis of the analysis, proposals are made for improvement and optimization of strategies for state regulation of migration processes in Ukraine. Specific directions for improving the effectiveness of regulation are put forward, which are based on the identified trends and effective analysis. This approach will contribute to the creation of effective mechanisms for managing migration flows in the face of internal and external challenges, ensuring the stability of society. The research serves as a basis for the development of specific strategies aimed at optimizing migration processes and increasing their positive impact.

Key words: migration, state regulation, social instability, military challenges, strategies.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2024